

ZRÓWNOWAŻONE ROLNICTWO EKOLOGICZNE W POLSCE NA TLE INNYCH KRAJÓW EUROPEJSKICH

Ewa Koreleska

1. Wprowadzenie

Koncepcja zrównoważonego rozwoju odnosi się do różnych sektorów gospodarki, szczególnie zaś do tych, dla których wykorzystanie zasobów naturalnych ma główne znaczenie. W rolnictwie odgrywa ona szczególną rolę z uwagi na wpływ produkcji rolniczej na ekosystemy, bezpieczeństwo żywności oraz szerzej stan całych obszarów wiejskich, które stanowią miejsce zamieszkania ludności. W sektorze tym większość problemów powiązana jest z uwarunkowaniami ekonomicznymi, środowiskowymi i społecznymi. Respektowanie równoważności tych celów przypisuje się głównie ekologicznym oraz integrowanym metodą produkcji¹⁰⁰.

2. Rolnictwo ekologiczne w Europie

Pojawienie się rolnictwa ekologicznego w Europie na początku XX wieku było reakcją na negatywne skutki chemizacji rolnictwa w tym okresie.

Za prekursora rolnictwa ekologicznego uważa się Rudolfa Steinera, austriackiego filozofa i przyrodnika. W 1924 roku w Kobierzycach koło Wrocławia na prośbę właścicieli ziemskich zaniepokojonych degeneracją materiału siewnego, wzrostem zachorowań zwierząt i spadkiem jakości płodów rolnych Rudolf Steiner przeprowadził kurs rolnictwa, w trakcie którego wygłosił cykl wykładów¹⁰¹ pt. „Naukowo-duchowe podstawy rozwoju rolnictwa („Geisteswissenschaftliche Grundlagen zum Gedeihen der Landwirtschaft“). Przedstawiona podczas kursu koncepcja rolnictwa określano jako biodynamicznego (biologisch-dynamische Wirtschaftsweise) wyróżnia się stosowaniem preparatów biodynamicznych (krowieńca na glebę, krzemionki na rośliny), preparatów do dynamizowania kompostów

¹⁰⁰ W. Łuczka-Bakała, *Rynek żywności ekologicznej*. Wyd. PWE, Warszawa 2007.

¹⁰¹ U. Sołtysiak, *Rolnictwo ekologiczne - historyczny przegląd metod*. [W:] Sołtysiak U.(red): *Rolnictwo ekologiczne. Od teorii do praktyki*. Stowarzyszenie Ekoland i Stiftung Leben und Umwelt, Warszawa 1993. [W:] Żakowska-Biemans S., Gutkowska K.: *Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*. Wyd. SGGW, Warszawa 2003, s. 7.

oraz przekonaniem o wpływie rytmów księżyca na wzrost i rozwój roślin¹⁰².

Po zakończeniu wykładów jego uczestnicy zawiązali doświadczalne koło rolników, które zaczęło wydawać czasopismo pod nazwą „Demeter” (od imienia greckiej bogini płodności)¹⁰³. W 1928 roku nazwa „Demeter”, została zastrzeżona w urzędzie patentowym jako pierwszy znak towarowy dla produktów rolnictwa biodynamicznego^{104 105}. W 1931 roku ruch rolnictwa biodynamicznego w Niemczech przekształcił się w strukturę organizacyjną – stowarzyszenie Demeter, skupiające prawie 1000 gospodarstw¹⁰⁶.

W latach 30/40 XX wieku ogromną rolę w upowszechnianiu rolnictwa ekologicznego, metody organiczno-biologicznej odegrali Szwajcar Hans Mueller i jego żona Maria. Teoretyczne zasady rolnictwa organiczno-biologicznego (organisch-biologischer Landbau) powstały we współpracy Muellera z lekarzem i mikrobiologiem Hansem Peterem Ruschem, który rozwinął teorię „Obiegu żywych substancji” („Kreislauf der lebenden Substanz”) ^{107 108}. Metoda ta polega na uzyskiwaniu optymalnych plonów o wysokiej jakości, bez stosowania nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin, przy zwróceniu szczególnej uwagi na następstwo roślin w płodozmianie i stosowanie nawozów organicznych oraz utrzymanie żyzności gleby z wykorzystaniem wewnątrzgospodarskich możliwości. Dlatego w metodzie tej postuluje się utrzymanie dużego bogactwa gatunkowego uprawianych roślin, sprzyjanie aktywności mikroflory i przeciwdziałanie odwracaniu roli na rzecz głębokiego jej spulchniania¹⁰⁹.

W latach czterdziestych XX wieku w Wielkiej Brytanii została opracowana przez Ewę Balfour i Alberta Howarda metoda organiczna, w której szczególną rolę przypisuje się kompostom oraz badaniu i wykorzystywaniu

¹⁰² H. Runowski, *Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego*. Wyd. SGGW, Warszawa 1996, s. 29.

¹⁰³ J. Tyburski, *Charakterystyka gospodarstw ekologicznych w Polsce. Ekologiczne i integrowane rolnictwo w Polsce. Raport 1995*. Wyd. Fundacja „Rozwój SGGW”, Warszawa 1995. [W:] Runowski H.: *Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 1996, s. 31.

¹⁰⁴ U. Sołtysiak, *Certyfikacja w rolnictwie ekologicznym w świetle wymogów prawnych*. [W:] *Harmonizacja polskiego prawa ochrony środowiska ze standardami europejskimi. Rolnictwo ekologiczne*. RCDRRiOW w Przysieku, Przysiek 2003, s. 21-26.

¹⁰⁵ Die Gruenderjahre 1924-1946. Die ersten Alternativen - Bio-Pioniere ebnet den Weg. <http://oekolandbau.de>.

¹⁰⁶ *Ibidem*.

¹⁰⁷ H. Runowski, *Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego*. Wyd. SGGW, Warszawa 1996, s. 32.

¹⁰⁸ W. Schaumann, *Geschichte des oekologischen Landbaus*. SOEL-Sonderausgabe nr 65, Bad Duerkheim 2002.

¹⁰⁹ H. Runowski, *Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego*. Wyd. SGGW, Warszawa 1996, s. 32.

współzależności między glebą a rośliną¹¹⁰. Metoda ta jest dość liberalna i dopuszcza stosowanie niektórych substancji chemicznych¹¹¹. Z inicjatywy Ewy Balfour powstała w Anglii w 1946 roku organizacja Soil Association, która ukształtowała brytyjski ruch rolnictwa ekologicznego i doprowadziła do stworzenia w 1987 roku regulacji prawnych dotyczących rolnictwa ekologicznego¹¹².

W latach pięćdziesiątych XX wieku, dzięki działalności Raoula Lemaire'a i Jeana Bouchera, rolnictwo określane jako biologiczne (l'agriculture biologique) pojawiło się we Francji. Wprowadzoną tam metodę rolnictwa ekologicznego wyróżnia stosowanie nawozów z glonów morskich¹¹³.

Zainteresowanie produkcją ekologiczną do lat sześćdziesiątych było niewielkie. Istotny wzrost zainteresowania aspektami środowiskowymi produkcji rolniczej i jakością żywności oraz poszukiwanie alternatywnych metod gospodarowania nastąpiły dopiero w latach sześćdziesiątych w wyniku ujawnienia skutków stosowania agrochemii, głównie środka o nazwie DDT.

Do najważniejszych wydarzeń wpływających na rozwój rolnictwa ekologicznego w latach siedemdziesiątych należy zaliczyć powstanie dwóch instytucji intensywnie działających na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego, tzn. Międzynarodowej Federacji Rolnictwa Ekologicznego (IFOAM) oraz instytutu badawczego FiBL. Międzynarodowa Federacja Rolnictwa Organicznego (IFOAM – International Federation of Organic Agriculture Movements), powołana dokładnie w 1972 roku, zrzesza obecnie prawie 500 różnych organizacji z około 100 krajów świata, które łączy ekologiczna wizja rolnictwa. Do głównych zadań IFOAM należy¹¹⁴:

- wymiana doświadczeń i współpraca między grupami członkowskimi,
- promocja rolnictwa ekologicznego,
- opracowanie kryteriów rolnictwa ekologicznego, przetwórstwa ekologicznego, obrotu produktów ekorolniczych,
- reprezentowanie ruchu wobec ośrodków opiniotwórczych,
- koordynacja działań w skali międzynarodowej.

¹¹⁰ D. Stankiewicz, *Rolnictwo ekologiczne*. Informacja nr 673.
<http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-673.htm>.

¹¹¹ H. Runowski, *op. cit.*, s. 33.

¹¹² P. Conford, *Paper presented at European Summer School on Ecological Agriculture*, Wageningen University, 12-25 July 1998, Materiały niepublikowane. [W:] Żakowska-Biemans S., Gutkowska K.: *Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*. Wyd. SGGW, Warszawa 2003, s. 8.

¹¹³ S. Żakowska-Biemans, K. Gutkowska, *Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*. Wyd. SGGW, Warszawa 2003, s. 8.

¹¹⁴ L. Zimny, *Encyklopedia ekologiczno-rolnicza*. Wyd. AR we Wrocławiu, 2003, s. 80.

Pierwsze kryteria rolnictwa ekologicznego IFOAM przygotowywał długo, gdyż przez okres pięciu lat i opublikował je dopiero w 1982 roku (z klauzulą weryfikacji co dwa lata)¹¹⁵.

Instytut FiBL położony w miejscowości Frick (Szwajcaria), powstał później niż federacja IFOAM, bowiem w 1973 roku i jest do dzisiaj największym na świecie Instytutem Badawczym Rolnictwa Ekologicznego (Forschungsinstitut fuer biologischen Landbau FiBL)^{116 117}. W 2001 roku powołano kolejny instytut FiBL w Niemczech, a w 2004 w Austrii.

Po roku osiemdziesiątym również szkoły wyższe w ramach swoich struktur organizacyjnych zaczęły tworzyć własne zakłady i katedry rolnictwa ekologicznego oraz prowadzić badania naukowe w tym zakresie. Pierwsza na świecie Katedra Metod Rolnictwa Alternatywnego (Lehrstuhl fuer Methoden des alternativen Landbaus) pod kierunkiem prof. Hartmuta Vogtmann powstała w 1981 roku, w Witzenhausen w Niemczech ¹¹⁸.

W większości krajów Europy Zachodniej pod koniec lat osiemdziesiątych i w latach dziewięćdziesiątych rolnictwo ekologiczne zaczęło się rozwijać intensywniej. Wiązało się to m. in. z wprowadzeniem ustawodawstwa dotyczącego rolnictwa ekologicznego oraz dotacji dla przedstawiających się gospodarstw. Podstaw zmiany polityki rolnej w nastawieniu do rolnictwa ekologicznego należy upatrywać głównie w docenieniu jego roli środowiskowej oraz w dążeniu do ograniczania nadprodukcji żywności.

Pierwszym krajem, który udzielił politycznego wsparcia rolnictwu ekologicznemu była Dania. W 1987 roku wprowadzono tam regulacje prawne, dotyczące produkcji, znakowania, kontroli, przyznano dotacje rolnikom w okresie przestawiania, jak również udzielono wsparcia w zakresie marketingu, badań i szkoleń¹¹⁹.

Stopniowo podobne regulacje państwowe w zakresie rolnictwa ekologicznego wprowadzały pozostałe kraje europejskie.

Ze względu na szybki rozwój międzynarodowego rynku żywności ekologicznej, zaistniała potrzeba stworzenia ponadnarodowych ram prawnych, normalizujących produkcję, kontrolę i znakowanie żywności ekologicznej.

¹¹⁵ U. Sołtysiak, *O kryteriach w rolnictwie ekologicznym*. [W:] Sołtysiak U. (red): Rolnictwo ekologiczne od producenta do konsumenta. Stiftung Leben und Umwelt, Warszawa 1995, s. 11-12.

¹¹⁶ M. Yussefi, H. Willer, *The World of Organic Agriculture—Statistics and Future Prospects 2003*. 5th, revised edition, IFOAM, Oekozentrum Imsbach, February 2003, s. 73-93.

¹¹⁷ FiBL 2004. <http://www.fibl.ch>

¹¹⁸ W. Schaumann, *Geschichte des oekologischen Landbaus*. SOEL-Sonderausgabe nr 65, Bad Duerkheim 2002, s. 198.

¹¹⁹ S. Żakowska-Biemans, K. Gutkowska, *Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*. Wyd. SGGW, Warszawa 2003, s. 32.

W latach dziewięćdziesiątych pojawiły się dwa ważne akty prawne, obowiązujące na terenie wszystkich państw członkowskich UE:

- Rozporządzenie Rady 2092/91 z dnia 24 czerwca 1991 roku w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.U. L 198, 22.7.1991),
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1804/1999 z dnia 19 lipca 1999 r. uzupełniające Rozporządzenie (EWG) nr 2092/91 w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych w celu włączenia produkcji zwierzęcej (Dz.U. L 222, 24.8.1999).
- Pod koniec lat osiemdziesiątych i na początku dziewięćdziesiątych wsparcie finansowe rolnictwa ekologicznego w krajach europejskich prowadzone było początkowo na podstawie ustawodawstwa krajowego. Wsparcie finansowe w Unii Europejskiej produkcji ekologicznej nastąpiło wraz z reformą Wspólnej Polityki Rolnej w 1992 roku i wprowadzeniem programów rolno-środowiskowych.

W 2013 roku liczba gospodarstw ekologicznych w Europie wynosiła 254 112¹²⁰.

3. Rolnictwo ekologiczne w Polsce

W Polsce rolnictwo ekologiczne ma długą tradycję. Pionierskie prace naukowe nad kompostami i próchnicami prowadził profesor S. Niklewski w latach 1928-1933¹²¹. Za pioniera wśród rolników ekologicznych (biodynamicznych) uważany jest Stanisław Karłowski, senator II Rzeczypospolitej, który zainspirowany wykładami Rudolfa Steinera, od 1930 roku rozpoczął proces przestawiania swojego majątku w Szalejewie. Z jego inicjatywy powstał również zespół pracy rolników i ogrodników, który zajmował się udzielaniem porad i dostarczaniem preparatów oraz organizowaniem kursów na temat zasad gospodarowania według metody biodynamicznej¹²².

Tuż przed wojną w 1938 roku powołano w Poznaniu Towarzystwo Krzewienia Zasad Życia i Gospodarki Zgodnie z Przyrodą, którego współza-

¹²⁰ Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2013-2014, GIJH ARS, Warszawa, 2015.

¹²¹ E. Jaska, *Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania ekologicznego sposobu gospodarowania w rolnictwie*. Praca doktorska, Wyd. SGGW, Warszawa 1995. [W:] Runowski H.: *Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego*. Wyd. SGGW, Warszawa 1996, s. 99.

¹²² H. Runowski, *Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego*. Wyd. SGGW, Warszawa 1996, s. 99.

łożycielem był również Stefan Karłowski. Towarzystwo wydawało m. in. czasopismo pod tytułem „Biologia a życie”^{123 124}.

Wojna oraz powojenna intensyfikacja rolnictwa przerwały rozwój tej metody gospodarowania¹²⁵. Wprawdzie już w 1960 roku inż. Julian Osetek założył w Nakle nad Notecią gospodarstwo biodynamiczne, jednak ponowne szersze zainteresowanie rolnictwem ekologicznym pojawiło się dopiero w latach osiemdziesiątych.

Powstanie ruchu ekorolniczego datuje się według Sołtysiak¹²⁶ od kursu rolnictwa biodynamicznego przeprowadzonego przez dr. Christiana von Wistinghausena z niemieckiej organizacji Demeter w 1984 roku w Warszawie. Kolejne takie kursy odbyły się w latach 1985-1989. Oprócz wiedzy teoretycznej uczestnicy kursu zdobywali doświadczenie praktyczne. W 1988 roku np. grupa rolników i doradców rolnych udała się do Szwajcarii pod opieką Juliana Osetka na kilkumiesięczne szkolenie i praktykę w gospodarstwach biodynamicznych¹²⁷.

W 1989 roku, podczas ostatniego szkolenia prowadzonego przez niemieckich specjalistów, w Przysieku koło Torunia, około 100 rolników, przy wsparciu 3 naukowców z uczelni rolniczych z Warszawy i Lublina oraz 3 instruktorów miejscowej służby rolnej, zdecydowało się utworzyć pierwszą organizację rolnictwa ekologicznego w Polsce. W tymże samym roku odbył się zjazd założycielski w Toruniu, na którym zatwierdzono projekt statutu Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi i przyjęto nazwę EKOLAND¹²⁸. Za najważniejsze zadania stowarzyszenia uznano:

- „reprezentowanie interesów wytwórców, przetwórców i dystrybutorów produktów rolnictwa ekologicznego,
- opracowywanie i zatwierdzanie kryteriów,
- upowszechnianie rolnictwa ekologicznego oraz promocja jego produktów wśród konsumentów,
- ochronę dziedzictwa przyrodniczego oraz środowiska i zdrowia ludzi,
- działania na rzecz wielokierunkowego rozwoju wsi, a w szczególności: poprawy warunków życia, wyrównanie szans rozwoju młodzieży miejskiej i wiejskiej, kultywowanie kultury i tradycji polskiej wsi jako bez-

¹²³ *Ibidem*.

¹²⁴ *Rolnictwo ekologiczne i eko-agroturystyka przyjazne człowiekowi i środowisku*. RCDRRiOW w Przysieku, Przysiek 2001, s. 7.

¹²⁵ D. Stankiewicz, *Rolnictwo ekologiczne*. Informacja nr 673. <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-673.htm>

¹²⁶ U. Sołtysiak, *Rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce do 1996 roku*. *Więś i Rolnictwo*, nr 3(96)/1997, s. 129.

¹²⁷ Historia rolnictwa ekologicznego. <http://www.ekoland.org.pl>.

¹²⁸ U. Sołtysiak, *op. cit.*, s. 129-130.

cennych wartości dziedzictwa narodowego oraz rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych,

- rozwój nauki, edukacji i wychowania, szczególnie na terenach wiejskich,
- promocję i poprawę walorów polskiej wsi, jako miejsca przyjaznego do życia dla jej mieszkańców i do wypoczynku dla turystów z kraju i zza granicy,
- integrację osób, społeczności i organizacji krajowych oraz międzynarodowych realizujących podobne cele.”¹²⁹

W tym samym roku, w którym powstał EKOLAND, miało miejsce kolejne ważne dla rozwoju polskiego ruchu rolnictwa ekologicznego wydarzenie – I Konferencja Regionalna IFOAM – Europy Środkowowschodniej. Uczestnikami tej konferencji byli działacze nurtu eko-agro z ówczesnego bloku wschodniego (z Polski, Węgier, Czechosłowacji, NRD, Republiki Litewskiej)¹³⁰.

Szybko, bowiem już w 1990 roku stowarzyszenie EKOLAND uzyskało członkostwo w Międzynarodowej Federacji Rolnictwa Ekologicznego (IFOAM), a w 1994 roku opublikowało kryteria rolnictwa ekologicznego – zgodne ze standardami IFOAM, ale dostosowane do polskiej specyfiki¹³¹.

W roku 1990 odbyła się pierwsza w Polsce kontrola 31 gospodarstw ekologicznych, z których atest otrzymało 27, o łącznej powierzchni 300 ha^{132 133}.

W 1993 roku w Lublinie, na skutek odłączenia się jednego ze współtwórców ruchu, powstała druga organizacja ekoproducentów pod nazwą Polskie Towarzystwo Rolnictwa Ekologicznego (PTRE), która opracowała własne kryteria współpracy z gospodarstwami ekologicznymi i zasady ich kontroli.

Zdecydowany przyrost liczby gospodarstw po roku 1999 związany jest z przygotowaniem i przyjęciem Ustawy o rolnictwie ekologicznym w 2001 roku, a szczególnie z wprowadzeniem, związanego z ustawą, choć wyprzedzającego ją systemu dofinansowania ekologicznej produkcji rolnej¹³⁴. Wprawdzie już od 1993 roku Ministerstwo Rolnictwa wspierało koszty analiz gleb i wody, a od 1998 roku wprowadziło system dotacji do kosztów

¹²⁹ Statut Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi EKOLAND.

¹³⁰ U. Sołtysiak, *op. cit.*, s. 130.

¹³¹ *Ibidem*, s. 130-131.

¹³² *Ibidem*, s. 131.

¹³³ M. Babalski, Atestacja 2001. [W:] Perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce. RCDRRiOW w Przysieku, 2001, s. 19-20.

¹³⁴ J. Wilkin, *Podstawy strategii zintegrowanego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce*. Wyd. UW, Warszawa 2003, s. 264.

kontroli¹³⁵, ale decydujące znaczenie dla wzrostu zainteresowania ekologicznymi metodami produkcji miało dopiero przyznanie dotacji do hektara upraw ekologicznych w 1999 roku¹³⁶.

Prace nad pierwszą ustawą o rolnictwie ekologicznym trwały w Polsce od 1998 roku. Ustawa uchwalona została w marcu 2001 roku i weszła w życie po sześciu miesiącach od dnia ogłoszenia, tj. w listopadzie 2001 roku. Zakres regulacji obejmował w szczególności: warunki prowadzenia produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego metodami ekologicznymi, system kontroli (certyfikacji) i nadzór nad jego realizacją, wprowadzanie do obrotu produktów rolnictwa ekologicznego oraz ich znakowanie.

Niektóre wymogi stawiane gospodarstwom ekologicznym zostały określone w rozporządzeniach wykonawczych, tj.:

- Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 marca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń metali ciężkich zanieczyszczających glebę (Dz.U. Nr 37, poz. 344),
- Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 maja 2002 r. w sprawie szczegółowych warunków wytwarzania produktów rolnictwa ekologicznego (Dz.U. Nr 77, poz. 699),
- Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 maja 2002 r. w sprawie wykazu substancji dodatkowych, innych składników wspomagających i składników pochodzenia rolniczego wytwarzanych metodami innymi niż ekologiczne dopuszczonych do stosowania przy wytwarzaniu produktów rolnictwa ekologicznego (Dz.U. Nr 77, poz. 700).

Wprowadzenie regulacji prawnych w zakresie rolnictwa ekologicznego zapoczątkowało nowy etap jego rozwoju, a proces instytucjonalizacji rolnictwa ekologicznego w Polsce uległ przyspieszeniu¹³⁷.

Do wprowadzenia tychże regulacji przyczyniły się także powstałe w latach dziewięćdziesiątych z inicjatywy oddolnej organizacji zaangażowane w rozwój rolnictwa ekologicznego m. in. Koalicja na Rzecz Rozwoju Rolnictwa Ekologicznego z siedzibą w Gliwicach, Małopolska Unia Rolnictwa Ekologicznego (MURE) w Krakowie, Europejskie Centrum Rolnictwa Ekologicznego i Turystyki (ECEAT) oraz Międzynarodowa Koalicja dla Ochrony

¹³⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 11 maja 1998 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1998 r. Dz.U. Nr 71, poz. 461.

¹³⁶ D. Metera, *Rolnictwo ekologiczne jako propozycja dla samorządów lokalnych*. Materiały konferencyjne, Wrocław 2000. http://www.ecp.wrpc.pl/edu/00_06_15/mat_konf_1_08.html.

¹³⁷ S. Żakowska-Biemans, K. Gutkowska, *Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*. Wyd. SGGW, Warszawa 2003, s. 27-31.

Polskiej Wsi (ICPPC) z siedzibą w Stryszkowie k. Krakowa¹³⁸. Prowadziły one zróżnicowane działania, mające na celu nadanie rolnictwu ekologicznemu statutu prawnego.

W roku 1997 sformalizowano współpracę między organizacjami ruchu rolnictwa ekologicznego a Ministerstwem Rolnictwa przez utworzenie Zespołu do spraw Rolnictwa Ekologicznego, a w 2003 roku powołana została Rada do spraw Rolnictwa Ekologicznego przy Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, do której zadań należy¹³⁹ m. in. opiniowanie i przekazywanie propozycji rozwiązań systemowych w rolnictwie ekologicznym oraz zgłaszanie inicjatyw w tym zakresie, przygotowywanie oraz przekazywanie aktualnych informacji o sytuacji w dziedzinie rolnictwa ekologicznego.

Po roku 2000 powstały kolejne dwa nowe stowarzyszenia rolników ekologicznych.

W 2001 roku zarejestrowano organizację o nazwie BIO-GLEBA¹⁴⁰, która nastawiona jest na eksport dużych partii towaru do innych krajów unijnych oraz propaguje również ideę sprzedaży bezpośredniej produktów ekologicznych¹⁴¹. Drugie stowarzyszenie producentów zawiązane zostało w Dolinie Strugu i ma na celu uzyskanie atestu przez 20-40 gospodarstw, budowę małych przetwórci oraz organizowanie sprawnego systemu dystrybucji na rynku lokalnym¹⁴².

W 2004 roku w związku z uzyskaniem członkostwa przez Polskę w Unii Europejskiej została uchwalona nowa ustawa o rolnictwie ekologicznym. Nowa ustawa wskazuje, jakie przepisy unijne w zakresie rolnictwa ekologicznego obowiązują wprost polskich producentów, utrzymuje dotychczasowe rozwiązania w krajowym systemie kontroli i certyfikacji, zapewnia wsparcie finansowe rolnictwa ekologicznego (dofinansowanie badań naukowych, kosztów kontroli, dofinansowanie działań promocyjnych) oraz zapewnia warunki organizacyjno-prawne do rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce¹⁴³.

Obecnie w Polsce obowiązują następujące przepisy prawne w zakresie rolnictwa ekologicznego:

- Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz.U. Nr 116, poz. 975) 1,

¹³⁸ M. Górny, *Ekorozwój wsi i rolnictwa*. Wyd. Duszpasterstwo Rolników, Włocławek 2002, s. 259.

¹³⁹ S. Żakowska-Biemans, K. Gutkowska, *Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*. Wyd. SGGW, Warszawa 2003, s. 27-31.

¹⁴⁰ Górny M.: *op. cit.*, s. 258.

¹⁴¹ Wilkin J.: *op. cit.*, s. 265-266.

¹⁴² Wilkin J.: *op. cit.*, s. 266.

¹⁴³ Nowicka B.: *Regulacje prawne obowiązujące w rolnictwie ekologicznym*. [W:] *Rolnictwo ekologiczne – nowe uwarunkowania wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej*. Materiały z seminarium, Warszawa 2004, s. 8-11.

- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie jednostek organizacyjnych oceniających i potwierdzających zgodność środków do produkcji ekologicznej z wymaganiami określonymi w przepisach dotyczących rolnictwa ekologicznego oraz prowadzących wykaz tych środków (Dz.U. Nr 54, poz. 326, ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2010 r. w sprawie niektórych warunków produkcji ekologicznej (Dz.U. Nr 56, poz. 348),
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 maja 2010 r. w sprawie nabywania uprawnień inspektora rolnictwa ekologicznego (Dz.U. Nr 94, poz. 607) 2,
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 października 2009 r. w sprawie wzoru formularza wykazu producentów, którzy spełnili wymagania dotyczące produkcji w rolnictwie ekologicznym, oraz sposobu jego przekazywania (Dz.U. Nr 178, poz. 1378, ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 sierpnia 2014 r. w sprawie wzoru formularza wykazu producentów, którzy spełnili wymagania dotyczące produkcji w rolnictwie ekologicznym, oraz sposobu jego przekazywania (Dz.U. z 14.08.2014 r., poz. 1086).

W Polsce liczba producentów ekologicznych w 2014 roku wynosiła 25427¹⁴⁴.

4. Zasady rolnictwa ekologiczne a koncepcja zrównoważonego rozwoju

Według Wosia rozwój zrównoważony polega na „maksymalizacji korzyści netto z rozwoju ekonomicznego, pod warunkiem, że chroni się jednocześnie i zapewnia odtwarzanie się użyteczności zasobów naturalnych w okresie długim. Koncepcja ta zmierza do związania rozwoju gospodarczego z ochroną zasobów naturalnych i globalną równowagą ekosystemów”¹⁴⁵.

Rolnictwo ekologiczne zapewnia zwiększenie żyzności gleby oraz ochronę jej struktury. Zwiększenie żyzności gleby następuje poprzez przyjęcie odpowiedniego płodozmianu oraz obiegowi materii organicznej. Sprzyja temu również rezygnacja ze środków chemicznych, które stosowane w długim okresie powodują degradację gleby.

¹⁴⁴ Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2013-2014, GIJH ARS, Warszawa, 2015.

¹⁴⁵ A. Woś, 1998. *Rozwój zrównoważony*. [W:] Prus P.: Funkcjonowanie indywidualnych gospodarstw rolniczych według zasad zrównoważonego rozwoju. Wyd. Uczelniane UTP w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2010.

Rolnictwo ekologiczne w porównaniu z innymi systemami produkcji rolniczej, w mniejszym stopniu obciąża środowisko naturalne. Zasada zamkniętego obiegu, która wymusza dostosowanie produkcji zwierzęcej do roślinnej, zapewnia samoczynne gospodarowanie odpadami rolniczymi, przez co uniemożliwia lub ogranicza dopływ substancji degradujących środowisko.

Rolnictwo ekologiczne zapewnia zachowanie bioróżnorodności użytkowanych agroekosystemów. Gospodarstwo rolne traktowane jest jako jednostka ekologiczna, na którą składają się rośliny, zwierzęta oraz inne organizmy, tj. ptaki, owady, szkodniki, które wzajemnie się uzupełniają. Cechuje ją długotrwała ochrona i poprawa środowiska naturalnego.

Kolejną korzyścią rolnictwa ekologicznego jest niska energochłonność. Niskie zużycie energii spowodowane jest zastosowaniem energooszczędnych nawozów oraz niskim wykorzystaniem sprzętu mechanicznego.

Rolnictwo ekologiczne charakteryzuje się wyższą pracochłonnością w porównaniu z innymi systemami produkcji rolniczej. Efektem tego jest zapobieganie odpływowi ludności z obszarów wiejskich, co przeciwdziała ich degradacji¹⁴⁶.

5. Wnioski

Podsumowując można stwierdzić, że rolnictwo ekologiczne wpisuje się całkowicie w koncepcję rozwoju zrównoważonego i jako takie wymaga wsparcia ze strony zarówno władz, jak producentów i konsumentów. W porównaniu z innymi krajami Europy Zachodniej wprowadzenie regulacji prawnych w zakresie rolnictwa ekologicznego w Polsce nastąpiło później, co spowolniło proces jego rozwoju w naszym kraju.

Literatura

1. Babalski M., 2001. Atestacja. [W:] Perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce. RCDRRiOW w Przysieku.
2. Conford P., 2003. Paper presented at European Summer School on Ecological Agriculture, Wageningen University, 12-25 July 1998, Materiały niepublikowane. [W:] Żakowska-Biemans S., Gutkowska K.: Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. Wyd. SGGW, Warszawa.
3. Die Gruenderjahre 1924-1946. Die ersten Alternativen - Bio-Pioniere ebnen den Weg. <http://oekolandbau.de>.
4. FiBL 2004. <http://www.fibl.ch>
5. Górny M., 2002. Ekorozwój wsi i rolnictwa. Wyd. Duszpasterstwo Rolników Włocławek.
6. Historia rolnictwa ekologicznego. <http://www.ekoland.org.pl>

¹⁴⁶ Łuczka-Bakała W., 2007: Rynek żywności ekologicznej. Wyd. PWE, Warszawa.

7. Jaska E., 1995. Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania ekologicznego sposobu gospodarowania w rolnictwie. Praca doktorska, Wyd. SGGW, Warszawa. [W:] Runowski H.: Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego. Wyd. SGGW, Warszawa 1996.
8. Łuczka-Bakała W., 2007. Rynek żywności ekologicznej. Wyd. PWE, Warszawa.
9. Metera D., 2000. Rolnictwo ekologiczne jako propozycja dla samorządów lokalnych. Materiały konferencyjne, Wrocław. http://www.ecp.wrpc.pl/edu/00_06_15/mat_konf_1_08.html
10. Nowicka B., 2004. Regulacje prawne obowiązujące w rolnictwie ekologicznym. [W:] Rolnictwo ekologiczne – nowe uwarunkowania wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Materiały z seminarium, Warszawa.
11. Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2013-2014, GIJH ARS, Warszawa, 2015.
12. Rolnictwo ekologiczne i eko-agroturystyka przyjazne człowiekowi i środowisku. RCDRRiOW w Przysieku, 2001.
13. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 11 maja 1998 r. w sprawie wysokości stawek dotacji dla rolnictwa oraz szczegółowych zasad i trybu ich udzielania w 1998 r. Dz.U. Nr 71, poz. 461.
14. Runowski H., 1996: Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego. Wyd. SGGW, Warszawa.
15. Schaumann W. i in., 2002. Geschichte des oekologischen Landbaus. SOEL-Sonderausgabe 65, Bad Duerkheim.
16. Sołtysiak U., 2003. Certyfikacja w rolnictwie ekologicznym w świetle wymogów prawnych. [W:] Harmonizacja polskiego prawa ochrony środowiska ze standardami europejskimi. Rolnictwo ekologiczne. RCDRRiOW w Przysieku.
17. Sołtysiak U., 1995. O kryteriach w rolnictwie ekologicznym. [W:] Sołtysiak U. (red), Rolnictwo ekologiczne od producenta do konsumenta. Stiftung Leben und Umwelt Warszawa.
18. Sołtysiak U., 1993. Rolnictwo ekologiczne - historyczny przegląd metod. [W:] Sołtysiak U. (red) Rolnictwo ekologiczne. Od teorii do praktyki. Stowarzyszenie Ekoland i Stiftung Leben und Umwelt Warszawa. [W:] Żakowska-Biemans S., Gutkowska K.: Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. Wyd. SGGW Warszawa 2003.
19. Sołtysiak U., 1997. Rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce do 1996 roku. Wieś i Rolnictwo, 3(96).
20. Stankiewicz D. Rolnictwo ekologiczne. Informacja nr 673. <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-673.htm>
21. Statut Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi EKOLAND.
22. Tyburski J., 1995. Charakterystyka gospodarstw ekologicznych w Polsce. Ekologiczne i integrowane rolnictwo w Polsce. Raport 1995. Wyd. Fundacja „Rozwój SGGW”, Warszawa. [W:] Runowski H.: Ograniczenia i szanse rolnictwa ekologicznego. Wydawnictwo SGGW Warszawa.
23. Wilkin J., 2003. Podstawy strategii zintegrowanego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce. Wyd. UW Warszawa.

24. Woś A., 1998. Rozwój zrównoważony. [W:] Prus P.: Funkcjonowanie indywidualnych gospodarstw rolniczych według zasad zrównoważonego rozwoju. Wyd. Uczelniane UTP w Bydgoszczy.
25. Yussefi M., Willer H., 2003. The World of Organic Agriculture - Statistics and Future Prospects 2003. 5th, revised edition, IFOAM, Oekozentrum Imsbach, February.
26. Zimny L., 2003. Encyklopedia ekologiczno-rolnicza. Wyd. AR we Wrocławiu.
27. Żakowska-Biemans S., Gutkowska K., 2003. Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. Wyd. SGGW, Warszawa.